

Η Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Γράφει ο Ιωάννης Κρασσάς, Αντιστράτηγος ε. α.

Το φρούριο του Φιρκά και η μαρμάρινη πλάκα.

**«Της αστραπής και της βροντής η Κρήτη,
και των κελαηδισμών και των αγώνων,
των αιμάτων και των τροπαίων η Κρήτη,
των τυράννων ακοίμητη φοβέρα, η Κρήτη, η Κρήτη!».**
Κωστής Παλαμάς (1859-1943) απόσπασμα από το ποίημα του «Ύμνος στη
Κρήτη».

Η Ένωση.

Στα μέσα του 16^{ου} αιώνας, οι Βενετοί κατασκεύασαν στη βορειοδυτική πλευρά του λιμένος των Χανίων το οχυρό Revellino del Porto (προμαχώνας του λιμένος), το οποίο είναι γνωστό με το όνομα «Φιρκάς» (τουρκική λέξη που σημαίνει στρατώνας). Στις ημέρες μας εντός του φρουρίου στεγάζεται το Ναυτικό Μουσείο Κρήτης. Στην εξωτερική πλευρά του τείχους στο γωνιακό πύργο υπάρχει μια μαρμάρινη πλάκα^[1] στην οποία αναγράφονται τα εξής (με κεφαλαία γράμματα χωρίς σημεία στίξεως):

**«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΗΜΑΙΑ
ΥΨΩΘΗ ΕΝΤΑΥΘΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΗΝΕΚΕΣ (για πάντα, αιωνίως)
ΥΠΟ ΤΩΝ ΑΝΑΞΗΡΥΞΑΝΤΩΝ
ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΗΝ 1^{ΗΝ} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1913
Α.Μ. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΑ΄
ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ**

**ΝΑΥΑΡΧΟΥ ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗ[2]
ΓΕΝΙΚΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΚΥΔΩΝΙΑΣ
ΧΑΤΖΗ ΜΙΧΑΛΗ ΓΙΑΝΝΑΡΗ[3]
ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΜΑΝΤΑΚΑ[4]
ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΕΠΙΖΩΝΤΩΝ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ».**

Εις ανάμνηση του μνημειώδους γεγονότος της ενώσεως, της Κρήτης μετά της Ελλάδος, τις Κυριακές και κατά τις εθνικές εορτές η στρατιωτική μπάντα, συνοδευόμενη από ένοπλο τμήμα αποδίδει τιμές κατά την έπαρση και υποστολή της σημαίας.

Η Αδικημένη Μεγαλόνησος.

Η Κρήτη παρότι συμμετείχε ενεργά στην επανάσταση του 1821, δεν συμπεριλήφθηκε στην επικράτεια του νεοπαγούς ελληνικού κράτους, το οποίο εμφανίσθηκε την 3^η Φεβρουαρίου 1830, για πρώτη φορά στο χάρτη Ευρώπης[5].

Ο Κρητικός λαός διακατεχόμενος από αγνό πατριωτικό και αγωνιστικό πνεύμα δεν σταμάτησε ποτέ τους αγώνες του για την ένωση με την μητέρα πατρίδα. Από τις πολλές επαναστάσεις, αυτή του 1866 και του 1896 ήσαν οι μεγαλύτερες σε διάρκεια και έκταση, η δεύτερη μάλιστα κατέληξε σε πόλεμο μεταξύ της Ελλάδος και της Τουρκίας.

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1866.

Ο χριστιανικός πληθυσμός συντηρούσε άσβεστη τη λαχτάρα για την ελευθερία, διατηρώντας πάντοτε ακμαίο το επαναστατικό του φρόνημα. Την 21^η Αυγούστου 1866, οι Έλληνες της Κρήτης εξεγέρθηκαν με σκοπό την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και την ένωσή τους με την Ελλάδα. Η Επανάσταση διήρκησε μέχρι την 29^η Ιανουαρίου 1869. Η αφορμή για την εξέγερση δόθηκε από την μη εφαρμογή των μεταρρυθμιστικών διαταγμάτων (Χαττι-Χουμαγιούν)[6], τα οποία εκδόθηκαν από τον Σουλτάνο, με σκοπό την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος των μη μουσουλμανικών κοινοτήτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η Απόφαση.

Την 21^η Αυγ. 1866 στο χωριό Ασκύφου των Σφακίων η Γενική Συνέλευση των Επαναστατών κήρυξε την Ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα και

απέστειλε ψήφισμα στους προξένους των Μεγάλων Δυνάμεων και στην Ελλάδα. Οι επαναστάτες κήρυξαν:

- i. Την κατάργηση δια παντός της τουρκικής διοικήσεως.
- ii. Την αδιάσπαστο και παντοτινή ένωση της Κρήτης μετά της μητρός Ελλάδος, υπό το σκήπτρο του Βασιλέως των Ελλήνων Γεωργίου Α΄.
- iii. Την ανάθεση εκτελέσεως του ψηφίσματος στην ανδρεία του γενναίου λαού της Κρήτης, στην συνδρομή των ομοφύλων και των ομοεθνών, στην κραταιά μεσολάβηση των Εγγυητριών Μεγάλων Δυνάμεων και στην παντοδυναμία του Υψίστου Θεού

Κρήτες Οπλαρχηγοί της επανάστασεως του 1866.

Ο Αγώνας.

Στην Αθήνα, στην Σύρο, στις ΗΠΑ, [7] στην Αγγλία, στη Γαλλία και στην Ελβετία συγκροτήθηκαν επιτροπές για την υλική ενίσχυση του αγώνος των Κρητών. Τα ατμόπλοια «Πανελλήνιο», «Υδρα», «Κρήτη», «Ένωσις» και «Αρκάδι» κατέστησαν θρυλικά μεταφέροντας εθελοντές, όπλα και πολεμοφόδια αψηφώντας τον ναυτικό αποκλεισμό του τουρκικού στόλου. Οι επαναστάτες κατόρθωσαν σε αρκετές περιπτώσεις να νικήσουν τις τουρκικές δυνάμεις (Βρύσες, Κεραμειά, Βάμος, Καλλικράτης, Πρασιές Ρεθύμνου), βασιζόμενοι κυρίως στην γενναιότητα και τον ενθουσιασμό τους. Οι Τούρκοι εφάρμοσαν την τακτική εκκαθαριστικών επιχειρήσεων στις περιοχές που ελέγχονταν από τους επαναστάτες. Την 8^η Νοεμβρίου 1867, στην Μονή Αρκαδίου στο νομό Ρεθύμνου γράφτηκε μία από τις πλέον ηρωικές πράξεις του αγώνος. Οι Τούρκοι κατέλαβαν το μοναστήρι μετά

από σκληρό αγώνα. Οι αμυνόμενοι [8] προτίμησαν να ανατινάξουν την πυριτιδαποθήκη, παρά να παραδοθούν. Το 1868 οι Τούρκοι μετέβαλαν την τακτική τους. Έκτισαν περισσότερους από 160 πύργους, προκειμένου να εμποδίσουν τις μετακινήσεις των επαναστατών, ενώ κατασκεύασαν στρατιωτικές οδούς, για να διευκολύνουν τις κινήσεις των δικών τους στρατευμάτων. Επιπροσθέτως εγκατέστησαν τμήματα επιτηρήσεων ακτών, για την παρεμπόδιση αφίξεως ενισχύσεων από την Ελλάδα.

Φανταστική αναπαράσταση από το ολοκαύτωμα της μονής Αρκαδίου.

Η συνέχιση της υποστηρίξεως των επαναστατών από την ελληνική κυβέρνηση, οδήγησε την Τουρκία σε διακοπή των διπλωματικών σχέσεων με την χώρα μας. Την 8^η Ιανουαρίου 1869 οι μεγάλες δυνάμεις προκειμένου να αποτρέψουν την επαπειλούμενη ελληνοτουρκική σύρραξη, συνεκάλεσαν στο Παρίσι σύσκεψη, στην οποία συμμετείχαν: η Πρωσία, η Γαλλία, η Αυστρία, η Ρωσία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Οθωμανική Αυτοκρατορία και η Ελλάδα με συμβουλευτική ψήφο.

Η Επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων.

Η Συνδιάσκεψη των Παρισίων έθεσε 4 όρους στην Ελληνική Κυβέρνηση, τους οποίους έπρεπε να υλοποιήσει εντός μιας εβδομάδας, αλλιώς θα μας κήρυσσε τον πόλεμο η Τουρκία. Οι όροι αφορούσαν:

i. Την απαγόρευση συγκροτήσεως ανταρτικών σωμάτων σε ελληνικό έδαφος, με σκοπό την διεξαγωγή επιθετικών επιχειρήσεων εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

ii. Την απαγόρευση εξοπλισμού σε ελληνικά λιμάνια πλοίων που θα συμμετείχαν σε εξεγέρσεις εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

iii. Την διευκόλυνση επιστροφής στην Κρήτη, όσων προσφύγων το επιθυμούσαν.

iv. Την αποζημίωση όσων Οθωμανών υπηκόων ζημιώθηκαν κατά την Κρητική Επανάσταση.

Οι όροι αυτοί επέβαλαν ουσιαστικά τη λήξη της Κρητικής Επανάστασεως. Κατά τα 2,5 έτη της επαναστάσεως, οι νεκροί από πλευράς Τούρκων ανήλθαν στις 10.000, ενώ των επαναστατών στις 8.000, χωρίς να υπολογίζονται τα γυναικόπαιδα. Οι τραυματίες ήσαν υπερδιπλάσιοι των νεκρών και από τις δύο πλευρές.

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1896.

Το Μάρτιο του 1895 διορίσθηκε γενικός Διοικητής της Κρήτης ο χριστιανός Πασάς Αλέξανδρος Καραθεοδωρής^[9] (1833-1906), γεγονός που χαίρετσε με ανακούφιση ο πολύπαθος κρητικός λαός. Ένα χρόνο μετά, ο Καραθεοδωρής παραιτήθηκε της θέσεως του, διότι ο Σουλτάνος απέρριψε το αίτημα του για μια σειρά μεταρρυθμίσεων που αφορούσαν στην ισότιμη συμμετοχή των μουσουλμάνων και χριστιανών κατοίκων στη διοίκηση της νήσου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το ξέσπασμα μιας νέας Επανάστασεως τον Απρίλιο του 1896, με τους εμπόλεμους να συγκρούονται στην Επισκοπή, στις Καλύβες και στο Βάμο. Ο νέος διοικητής Αβδουλλάχ Πασάς αφίχθηκε στα Χανιά συνοδευόμενος από πολυάριθμες στρατιωτικές δυνάμεις. Την ίδια περίοδο πολεμικά πλοία από το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία, τη Ρωσία, την Ιταλία και την Αυστρία κατέπλευσαν στα Χανιά με αποστολή την προστασία των υπηκόων τους. Από την Ελλάδα ο Συνταγματάρχης Πεζικού Τιμολέοντας Βάσσος (1836-1929) και πολλοί άλλοι Αξιωματικοί και Υπαξιωματικοί προσήλθαν εθελοντικά στη Κρήτη.

Ο Συνταγματάρχης Πεζικού Τιμολέοντας Βάσσος.

Τον Ιανουάριο 1897, οι συνελεύσεις των νομών Ηρακλείου και Λασιθίου, της Σητείας και την Ιεράπετρας, ψήφισαν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Η Κυβέρνηση Θεόδωρου Δηλιγιάννη[10] (1820-1905) αναγκάστηκε να αποστείλει ναυτικές και στρατιωτικές δυνάμεις στην Κρήτη[11], ενώ το ίδιο έπραξαν η Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ρωσία και η Αυστρία. Οι ευρωπαϊκές δυνάμεις επέδωσαν διακοίνωση στην ελληνική κυβέρνηση, απαιτώντας την απόσυρση των ελληνικών δυνάμεων, με αντάλλαγμα την παροχή καθεστώτος αυτονομίας στην Κρήτη. Την 3^η Απριλίου 1897, ο Έλληνας πρωθυπουργός υπό την πίεση της αντιπολιτεύσεως, της ισχυρής εθνικής εταιρείας[12] και του ευρισκομένου σε πατριωτική έξαρση λαού απέρριψε την προσφορά. Η κυβέρνηση ενήργησε σπασμωδικά και με πρωτοφανή επιπολαιότητα κήρυξε το πόλεμο κατά της Τουρκίας, παραβλέποντας τις πραγματικές συνθήκες και τα δεδομένα[13].

Ο εχθρός εισέβαλε στο ελληνικό έδαφος την 5^η Απριλίου. Μετά από αντίσταση 5 ημερών, άρχισε η υποχώρηση και την 13^η Απριλίου κατελήφθη η Λάρισα. Ο στρατός μας στερείτο εκπαιδεύσεως, πειθαρχίας και μέσων, ενώ εφάρμοζε ακόμη τις τακτικές των αγωνιστών του 1821. Ο ενθουσιασμός εντός των πρώτων ημερών εξανεμίσθηκε ταχέως, ενώ ο υποχωρών στρατός μεταβλήθηκε σε συρφετό. Ο διάδοχος Κωνσταντίνος προσπάθησε ανεπιτυχώς να ανακόψει την προέλαση των Τούρκων στα Φάρσαλα και στο Δομοκό. Πριν από την κατάληψη της Λαμίας, με την διαμεσολάβηση του Τσάρου της Ρωσίας Νικολάου Β΄ [14] (1868-1918) και της Βασιλίσσης του Ηνωμένου Βασιλείου Βικτωρίας[15] (1819-1901), ο Σουλτάνος Αβδούλ Χαμήτ [16] (1842-1918), συμφώνησε στην υπογραφή ανακωχής. Η Βασίλισσα Όλγα της Ελλάδος[17] (1851-1926) ανιψιά του Τσάρου και η πριγκίπισσα Σοφία[18] εγγονή της Βικτωρίας, η μετέπειτα βασίλισσα της Ελλάδος, συνέβαλαν ουσιαστικά στον τερματισμό του

πολέμου, εκμεταλλευόμενες τους οικογενειακούς δεσμούς τους. Την 8^η Μαΐου 1897 στην περιοχή Ταράτσα Λαμίας, υπογράφηκε συμφωνία κατάπαυσης του πυρός μεταξύ του ελληνικού και του τουρκικού στρατού. Η συμφωνηθείσα ανακωχή σήμανε το τέλος ενός πολέμου που έμεινε στην ιστορία σαν το μαύρο '97.

Φανταστική απεικόνιση από το πόλεμο του 1897.

Το Τίμημα του Σφάλματος.

Την 22^α Νοεμβρίου 1897 υπογράφηκε η συνθήκη ειρήνης της Κωνσταντινουπόλεως, με την οποία η Ελλάδα υποχρεώθηκε σε καταβολή αποζημιώσεως στην Τουρκία, ύψους 4 εκατομμυρίων τουρκικών λιρών, χωρίς όμως να ζημιωθεί εδαφικά. Οι μεγάλες δυνάμεις επέβαλαν οικο-νομικό έλεγχο στην καθημαγμένη Ελλάδα, προκειμένου να εξασφαλίσουν την καταβολή της αποζημιώσεως στην Τουρκία, αλλά και την αποπληρωμή των λοιπών εθνικών χρεών. Στην Κρήτη παραχωρήθηκε καθεστώς αυτονομίας. Κρίνοντας αντικειμενικά οι όροι της ειρήνης υπήρξαν επιεικείς για την χώρα μας. Η Ελλάς αποδέχθηκε τελικά την αρχική προσφορά των μεγάλων δυνάμεων, αφού χρειάστηκε να υποστεί πρώτα μια ταπεινωτική ήττα. Οι απώλειες του στρατού μας ανήλθαν σε 396 νεκρούς και 1.600 τραυματίες αξιωματικούς και οπλίτες.

Οι Συνθήκες Ειρήνης.

Η οριστική λύση του Κρητικού ζητήματος επιτεύχθηκε κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους. Στις 14 Φεβρουάριου του 1913 υπεστάλησαν από το φρούριο της Σούδας οι σημαίες των Μεγάλων Δυνάμεων και της Τουρ-

κίας. Με τη συνθήκη του Λονδίνου της 30^{ης} Μαΐου 1913, μετά την λήξη του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου η Κρήτη παραχωρήθηκε και "τύποις" στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 4 της συνθήκης. Την 10^η Αυγούστου 1913, υπογράφηκε στο Βουκουρέστι η συνθήκη ειρήνης, με την οποία τερματίστηκε ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος (29 Ιουνίου έως 31 Ιουλίου 1913), κατά τον οποίον τα Βασιλεία της Ελλάδος, Σερβίας, Ρουμανίας και Μαυροβουνίου συνασπίστηκαν κατά του Βασιλείου της Βουλγαρίας. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας [19] κατήγαγε το δικό του θρίαμβο στην μάχη του διπλωματικού πεδίου. Η Ελλάδα περιέλαβε στην επικράτειά της όλα τα εδάφη που απελευθέρωσε συμπεριλαμβανομένων των νήσων του Αιγαίου και της Κρήτης. Η Τουρκία συνομολόγησε στην παραχώρηση όλων των ευρωπαϊκών εδαφών της δυτικής της γραμμής Αίνου Μηδείας, ως και της Κρήτης, χωρίς να καθορίζεται η διανομή τους μεταξύ των νικητριών χωρών, ενώ η Βουλγαρία παραιτήθηκε από κάθε αξίωση επί της Κρήτης.

Την 1^η Δεκεμβρίου 1913 στα Χανιά, κηρύχθηκε η ένωση σε επίσημη τελετή με την ύψωση της ελληνικής σημαίας στο φρούριο Φιρκά, παρουσία του Βασιλέως Κωνσταντίνου και του Πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου. Μετά την υπογραφή της συνθήκης του Βουκουρεστίου, η συνολική έκταση της Ελλάδος αυξήθηκε από τα 63.211 χλμ² στα 120.308 χλμ², ενώ ο πληθυσμός της από τα 2.631.952 στα 4.718.221.

Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα.

Η απελευθέρωση της Κρήτης απαίτησε πολλές θυσίες, αίμα και κόπους και θα μπορούσε να γίνει ομαλότερα, εάν είχαμε τη δύναμη να δαμάσουμε το τεράστιο ελληνικό «εγώ» μας.

Ο πόλεμος του '97 αποτελεί χαρακτηριστικό σταθμό στην ιστορία της Ελλάδος. Υπήρξε η συνισταμένη όλων των ολιγωριών και των πλανών της ανισόρροπης εσωτερικής, εξωτερικής και στρατιωτικής πολιτικής μας μέχρι τότε.

Όπως και τώρα, έτσι και τότε, θυσιάσαμε τον εκσυγχρονισμό του κράτους μας σε μικροσυμφέροντα και στην διατήρηση αναχρονιστικών προνομίων.

Δεν διαθέταμε εθνική στρατηγική και απομονωθήκαμε διπλωματικά στρεφόμενοι κατά πάντων.

Δεν είχε αποκρυσταλλωθεί στην σκέψη των ηγετών μας, η δύναμη, η σύνθεση και οι επιχειρησιακές δυνατότητες του στρατού που χρειαζόμασταν για την πραγμάτωση των εθνικών μας στόχων.

Ευτυχώς για την πατρίδα μας τα λάθη κατά τους Ρωσο-τουρκικούς πολέμους του 1853 (Κριμαϊκός Πόλεμος) και του 1878, τις Κρητικές Επαναστάσεις (1866, 1896), και το Σερβο-βουλγαρικό πόλεμο το 1885 μας προσγείωσαν στην πραγματικότητα.

Η υποταγή του ατομικού συμφέροντος των κυβερνόντων και κυβερνωμένων υπό το συμφέρον της πατρίδος, συνιστά το θεμέλιο για την ασφάλεια, τη πρόοδο και την ευημερία μας.

Η σύμπνοια Βασιλέως και Πρωθυπουργού κατά την διάρκεια των νικηφόρων Βαλκανικών Πολέμων, παραδειγματίσε άπαντες με επακόλουθο να υπερβούμε τον κακό εαυτό μας και να αναδείξουμε τις αρετές μας. Η ανταμοιβή της προσπάθειας και των θυσιών μας υπήρξε η επίτευξη των εθνικών μας στόχων. **Η Πατρίς Εμεγαλύνθη.**

**Αντιστράτηγος ε.α. Ιωάννης Κρασσάς.
Οκτώβριος 2024.**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ :

- «Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος», Σπύρου Β. Μαρκεζίνη, ΠΑΠΥΡΟΣ ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ Α.Ε, Αθήνα 1966.
- «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε. Αθήνα 1977.
- «Στρατιωτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος», Ιωάννου Πολιτάκου, ΓΕΣ, Διεύθυνση Εκπαιδεύσεως, Αθήνα 1980.
- Εφημερίδα « Χανιώτικα Νέα»

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

[1] Την 27^η Ιανουαρίου 1992, επί δημαρχίας Γεωργίου Τζανακάκη (1946-), τοποθετήθηκε κατόπιν αποφάσεως του Δημοτικού Συμβουλίου Χανίων, μαρμάρινη πλάκα στην οποία αναγράφεται η έπαρση της ελληνικής σημαίας, με την ευκαιρία της Ενώσεως της Κρήτης με την Ελλάδα.

Ο Γεώργιος Τζανακάκης (Δήμαρχος Χανίων 1990-2002).

[2] Ο Ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης (1855Ύδρα -1935) διετέλεσε Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού και Αρχηγός του Β΄ Στόλου κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους. Το 1916, συμμετείχε στην Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης μετά το κίνημα της «Αμύνης», ως μέλος της τριανδρίας με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και το Στρατηγό Παναγιώτη Δαγκλή. Διετέλεσε δύο φορές Πρόεδρος της Β΄ Ελληνικής Δημοκρατίας(1924-1926, 1926-1929), και δύο φορές Αντιβασιλέας της Ελλάδος (1920, 1923-1924).

Ο Ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης.

[3] Ο Χατζή-Μιχάλης Γιάνναρης (1833 Λάκκοι Χανίων- 1916) υιός ιερέως από χαράκτηρος ατίθασος και αδούλωτος επέδειξε την επαναστατική του δράση από νωρίς με αποτέλεσμα να συλληφθεί κατ' επανάληψη από τους Τούρκους. Η επαναστατική του δράση κορυφώθηκε στην επανάσταση του 1866 στην οποία συμμετείχε ως αρχηγός της Επαρχίας Κυδωνίας. Μετά τη καταστολή της εστάλη αιχμάλωτος στη Κωνσταντινούπολη, από όπου δραπέτευσε το 1870 και το 1877 επανήλθε στην Κρήτη. Το 1913 εις αναγνώριση της προσφοράς του εγένετο η τιμή να υψώσει την Ελληνική σημαία στο φρούριο Φιρκάς των Χανίων μαζί με τον Βασιλέα Κωνσταντίνο και τον Αναγνώστη Μάντακα.

Ο Χατζή-Μιχάλης Γιάνναρης.

[4] Ο Αναγνώστης Μάντακας (1819 Λάκκοι Κυδωνίας-1918) συμμετείχε από νεαράς ηλικίας σε όλους του αγώνες της Κρήτης.

Ο Αναγνώστης Μάντακας.

[5] Την 22^α Ιανουαρίου/3^η Φεβρουαρίου (παλαιό/νέο ημερολόγιο) 1830, υπογράφηκε από την Αγγλία, την Γαλλία και την Ρωσία το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, με το οποίο αναγνωρίσθηκε η πλήρης ανεξαρτησία της Ελλάδος. Τα όρια του νέου κράτους περιλάμβαναν την Πελοπόννησο, την Εύβοια, τις Κυκλάδες και μέρος της Στερεάς Ελλάδος. Η Κρήτη, τα νησιά του Αιγαίου και ο νομός Αιτωλοακαρνανίας παρέμειναν εκτός επικρατείας. Ως πολίτευμα της Ελλάδος καθοριζόταν η κληρονομική

μοναρχία, κατά τάξη πρωτοτοκίας. Με δεύτερο πρωτόκολλο με την ίδια ημερομηνία, αναγορεύθηκε ως πρώτος ηγεμόνας του νέου κράτους ο Βαυαρός πρίγκιπας του Σαξ-Κοβούργου, Λεοπόλδος. Βάσει του πρωτοκόλλου, στις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις δινόταν η εξουσία επεμβάσεως, σε περίπτωση παραβιάσεως των όρων του.

[6] Το 1856 μετά την λήξη του πολέμου της Κριμαίας, ολοκληρώθηκε το Χαττί-Χουμαγιούν, μία μεταρρυθμιστική περίοδος που έμεινε γνωστή ως Τανζιμάτ (αναδιοργάνωση). Οι μεταρρυθμίσεις επηρέασαν θετικά μόνο τα κέντρα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και όχι την περιφέρεια.

[7] Ο Αμερικάνος ιατρός Σάμιουελ Γκρίντλεϊ Χάου (1801-1876), ναύλωσε πλοίο και έφερε εφόδια προς ανακούφιση των προσφύγων εκ Κρήτης. Ο θερμός φιλέλληνας κατά την διάρκεια της επανάστασης του 1821 παρέμεινε επί τριετία στην Ελλάδα παρέχοντας τις πολύτιμες υπηρεσίες τους, αποκληθείς «Λαφαγιέτ» της Ελλάδος.

Ο Σάμιουελ Γκρίντλεϊ Χάου.

[8] Ο Κωνσταντίνος Γιαμπουδάκης ή κατ' άλλους ο Εμμανουήλ Σκουλάς έθεσαν πυρ στην αποθηκευμένη πυρίτιδα, μετά το σάλπισμα της τελικής εφόδου. Οι νεκροί και οι τραυματίες ξεπέρασαν τους 1.000 από κάθε πλευρά.

[9] Ο Αλέξανδρος Καραθεοδωρής Πασάς (1833-1906), γνωστός και ως Καραθεοδωρής πασάς ήταν Έλληνας διπλωμάτης και πολιτικός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αρχές του 19ου αιώνα που είχε διατελέσει και Ηγεμόνας της Σάμου (Βαλής).

Ο Αλέξανδρος Καραθεοδωρής Πασάς.

[10] Ο Νομικός Θεόδωρος Δηλιγιάννης (1824 Λαγκάδια Αρκαδίας-1905), διετέλεσε 5 φορές Πρωθυπουργός της Ελλάδος και εξαιρετικά δημοφιλής σε μεγάλο τμήμα του ελληνικού λαού. Οι φιλελεύθεροι θεωρούσαν τον Δηλιγιάννη λαϊκιστή και δημαγωγό που εμπόδιζε την απελευθέρωση οικονομίας και κοινωνίας, ενώ οι μαρξιστές ως εκφραστές των (κατά τη γνώμη τους) οπισθοδρομικών και «προ-καπιταλιστικών» κοινωνικών στρωμάτων. Ο Δηλιγιάννης χρεώνεται σε μεγάλο βαθμό τον «ατυχή πόλεμο» του 1897 και τα επακόλουθά του, αλλά δεν πρέπει να παραγνωρίζονται οι προσπάθειές του στον τομέα της κοινωνικής νομοθεσίας και της προστασίας των οικονομικά ασθενέστερων πολιτών.

Ο Θεόδωρος Δηλιγιάννης.

[11] Απεστάλησαν στη Κρήτη η τορπιλική μοίρα του στολή (6 Τορπιλοβόλα) και στρατιωτικό εκστρατευτικό σώμα, αποτελούμενο από 2 τάγματα πεζικού, λόχο μηχανικού και μια ορειβατική πυροβολαρχία,

συνολικής δυνάμεως 1.500, το οποίο ετέθη υπό τις διαταγές του Συνταγματάρχου Τιμολέοντος Βάσσου.

[12] Ελληνική μυστική οργάνωση που συστάθηκε στην Αθήνα τον Μάιο του 1894. Κύριος σκοπός της ήταν «Η αναζωπύρωση του εθνικού φρονήματος, η επαγρύπνηση επί των συμφερόντων των δούλων Ελλήνων και η προπαρασκευή της απελευθέρωσης αυτών δια πάσης θυσίας». Παρά το φλογερό και άδολο πατριωτισμό των μελών της, το 1897 είχε μεταβληθεί σε «κράτος εν κράτει».

[13] Η ελληνοτουρκική μεθόριος το 1897, στην Θεσσαλία διερχόταν νοτίως του Πλαταμώνος, βορείως του Τυρνάβου και της Καλαμπάκας, ενώ στην Ήπειρο βορείως της Πρεβέζης και της Άρτης. Ο διάδοχος Κωνσταντίνος τοποθετήθηκε επικεφαλής του στρατού στην Θεσσαλία (42.000 άνδρες, 600 ιππείς και 96 πυροβόλα). Ο Ετέμ Πασάς ήταν ο αρχηγός των οθωμανικών στρατευμάτων (92.500 άνδρες, 1.300 ιππείς, 186 πυροβόλα).

[14] Ο Τσάρος Νικόλαος Β΄ της Ρωσίας (1868-1918) υπήρξε ο προτελευταίος αυτοκράτορας της Ρωσίας, Βασιλιάς της Πολωνίας και Μεγάλος Δούκας της Φινλανδίας. Κυβέρνησε από το 1894 μέχρι την αναγκαστική παραίτησή του από τον θρόνο το 1917 μετά τη Φεβρουαριανή Επανάσταση. Στις 17 Ιουλίου 1918, μετά τη Οκτωβριανή Επανάσταση, εκτελέστηκε από τους Μπολσεβίκους μαζί με τη γυναίκα του, τα 5 παιδιά του και το προσωπικό της οικογένειας, στο Αικατερίνμπουργκ της Σιβηρίας.

Ο Τσάρος Νικόλαος Β΄.

[15] Η Βασίλισσα Βικτωρία (1819-1901) του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και Αυτοκράτειρα των Ινδιών. Βασίλευσε επί 63 χρόνια, αλλά την ξεπέρασε η Ελισσάβετ Β΄ που παρέμεινε στο θρόνο 70 χρόνια.

Η Βασίλισσα Βικτωρία .

[16] Ο Αμπντούλ Χαμίτ Β΄ ή Αβδούλ Χαμίτ Β΄ (1842-1918), ήταν ο 34ος Σουλτάνος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και έφερε επίσης τον τίτλο του Χαλίφη. Ήταν υιός του Σουλτάνου Αμπντούλ Μετζίτ Α΄. Διαδέχθηκε στο θρόνο τον αδελφό του Μουράτ Ε΄ στις 31 Αυγούστου 1876. Υπήρξε ηγέτης με φιλελεύθερες απόψεις και έκανε πολλές μεταρρυθμίσεις. Εκθρονίστηκε στις 26 Απριλίου του 1909 και παρέμεινε έγκλειστος στο ανάκτορο Μπεηλέρμπεη στο Βόσπορο, μέχρι το θάνατό του. Τον διαδέχθηκε ο Μουράτ Ε.

Ο Αμπντούλ Χαμίτ Β΄.

[17] Η Μεγάλη Δούκισσα της Ρωσίας Όλγα Κωνσταντίνοβνα (1851 Αγία Πετρούπολη -Ρώμη 1926) και Βασίλισσα των Ελλήνων (1867-1913) μετά το γάμο της με τον Βασιλέα Γεώργιο Α΄.

Η Βασίλισσα Όλγα.

[18] Η Πριγκίπισσα Σοφία της Πρωσίας (1870-1932). Υπανδρεύθηκε το Πρίγκιπα και διάδοχο του θρόνου Κωνσταντίνο. Διετέλεσε Βασίλισσα των Ελλήνων από το 1913 έως το 1917 και από το 1920 έως το 1922. Υπήρξε μητέρα τριών Βασιλέων της Ελλάδος, του Γεωργίου Β΄, του Αλεξάνδρου και του Παύλου.

Η Βασίλισσα Σοφία.

[19] Την συνθήκη υπέγραψαν εκτός από τον Βενιζέλο και οι: Παναγιώτης Πανάς, Νικόλαος Πολίτης και οι Λοχαγοί Αθανάσιος Εξαδάκτυλος και Νικόλαος Πάλλης.

ΤΕΛΟΣ

Πηγή : <https://www.istorikadromena.gr/>